

Ефективна економіка. – 2013. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1807>

4. Заставний Ф. Д. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної) : монографія / Ф. Д. Заставний. – Л. : ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 348 с.

5. Мельничук Г. С. Теоретичні основи бюджетно-податкового механізму захисту вітчизняних товаровиробників / Г. С. Мельничук // Наукові праці НДФІ : зб. наук. праць. – 2010. – № 2 (51). – С. 149–158.

6. Методологія комплексної оцінки рівня соціально-економічного розвитку області та її адміністративно-територіальних одиниць : монографія / Л. М. Зайцева [та ін.]. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2003. – 132 с.

7. Тарангул В. І. Бюджетно-податковий механізм у системі фінансового стимулювання розвитку регіонів / В. І. Тарангул // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2012. – № 4 (59). – С. 74–81.

8. Тарангул В. Методологічні основи аналізу бюджетно-податкового механізму забезпечення регіонального розвитку в Україні / В. І. Тарангул // Торгівля і ринок України : темат. зб. наук. праць з проблем торгівлі і громад. харчування. – 2012. – № 34. – 553 с. – С. 181–192.

Определены роль и место бюджетно-налогового механизма в системе финансового механизма. Охарактеризованы структурные элементы бюджетно-налогового механизма. Обобщены методические подходы к оценке бюджетно-налогового механизма.

Бюджетно-налоговый механизм, бюджетно-налоговые (фискальные) рычаги, эффективность, методы оценки эффективности.

The article defined the role and place of fiscal mechanism in the financial mechanism, characterized structural elements fiscal mechanism, generalized methodological approaches to assessing fiscal mechanism.

Fiscal mechanism, budget and tax (fiscal) leverage, efficiency, effectiveness evaluation methods.

УДК 332.025:338.43.01/02.075.8

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ УКРАЇНИ

С. А. Власюк, кандидат економічних наук*
Уманський національний університет садівництва

Докорінна зміна національної економіки, зумовлена переходом до ринкових умов господарювання, призвела до зростання ролі фінансуван-

ня в усіх її галузях, особливо це торкнулося аграрного сектору. Сільське господарство є, безумовно, однією з найперспективніших галузей економіки України, але для свого успішного функціонування потребує зваженої та збалансованої підтримки держави, яка ґрунтується на національних пріоритетах і узгоджується з необхідністю інтеграції України до ЄС та єдиного світового економічного простору.

Фінансове забезпечення, Державна цільова програма, державна підтримка, цільові субсидії, кредитування.

Стабільний стан економіки України залежить від належного функціонування аграрної галузі. Водночас, затяжна фінансова криза у цій галузі, через: конкурентні позиції вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках, яка не є стабільною внаслідок незавершеності процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпеки харчових продуктів; значні коливання цін на світовому ринку; нестійкість торгівельних стосунків з країнами-імпортерами; інфляції та різниці в курсі; слабкий внутрішній ринок, де ціни не можуть слідувати за долларом і зберігається низька купівельна спроможність населення; помилки в розрахунках планових обсягів виробництва та реалізації продукції, її собівартості; неплатоспроможність покупців і замовників через різні причини; невиконання плану прибутку та брак власних джерел фінансування підприємства; податкова політика; неефективне використання землі, трудових і матеріальних ресурсів; низьку забезпеченість підприємства власними оборотними засобами; наявність зайвих наднормових запасів товароматеріальних цінностей; значні суми дебіторської заборгованості та мобілізація оборотних засобів у капітальні вкладення; низький рівень розрахункової дисципліни та інше, призвели до значного дефіциту ресурсного потенціалу.

Визначення оптимальних обсягів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників було й залишається головною темою аграрної політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств досліджували такі вчені, як В. Борисова, О. Гудзь, М. Дем'яненко, С. Дем'яненко, М. Малік, П. Лайко, О. Непочатенко, Б. Пасхавер, П. Саблук, П. Стецюк, О. Ульяновченко, А. Чупіс та інші. Питання механізму фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників має давню історію та досить широку наукову літературу. У дослідженнях зарубіжних та вітчизняних учених зосереджено увагу на значущості оптимальної структури джерел для забезпечення ефективної діяльності підприємства. Разом з тим, систематизація робіт цієї тематики свідчить про недостатнє опрацювання питань пошуку джерел фінансування в умовах дії обмежуючих чинників та вибору процедури їх залучення.

Мета дослідження – критичний розгляд закономірностей і тенденцій державного фінансування аграрного сектору та аргументація на цій основі напрямів трансформації системи його фінансово-кредитного забезпечення.

ня. Під час дослідження доцільності та ефективності державної фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств України було застосовано методи аналізу та порівняння.

Виклад основного матеріалу. Основними елементами системи державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників є сукупність організаційних, економічних і правових заходів, які мають на меті підвищення ефективності діяльності аграрного сектору економіки, забезпечення комплексного та стабільного розвитку сільських територій, розв'язання проблем соціальної інфраструктури.

Обсяги фінансування Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р. оцінюють в 101 млрд грн, у тому числі за рахунок бюджетних коштів – 71,6 млрд грн. Для реалізації програми залучатиметься міжнародна технічна й фінансова допомога.

Але, за 2014 рік із сільського, лісового та рибного господарств України було виведено понад \$ 245 млн прямих іноземних інвестицій, що становить близько 29% від загального їх обсягу. Даний процес триває й ускладнився в тому числі і проблемами польових робіт. Зменшення обсягу інвестицій відбувалося не тільки в АПК. Загальні темпи їх скорочення в економіці держави були дещо нижчими у відсотковому значенні (близько 21%), однак частка агросектору в загальній структурі іноземних інвестицій скоротилася на 0,1 пункт – до 1,3%.

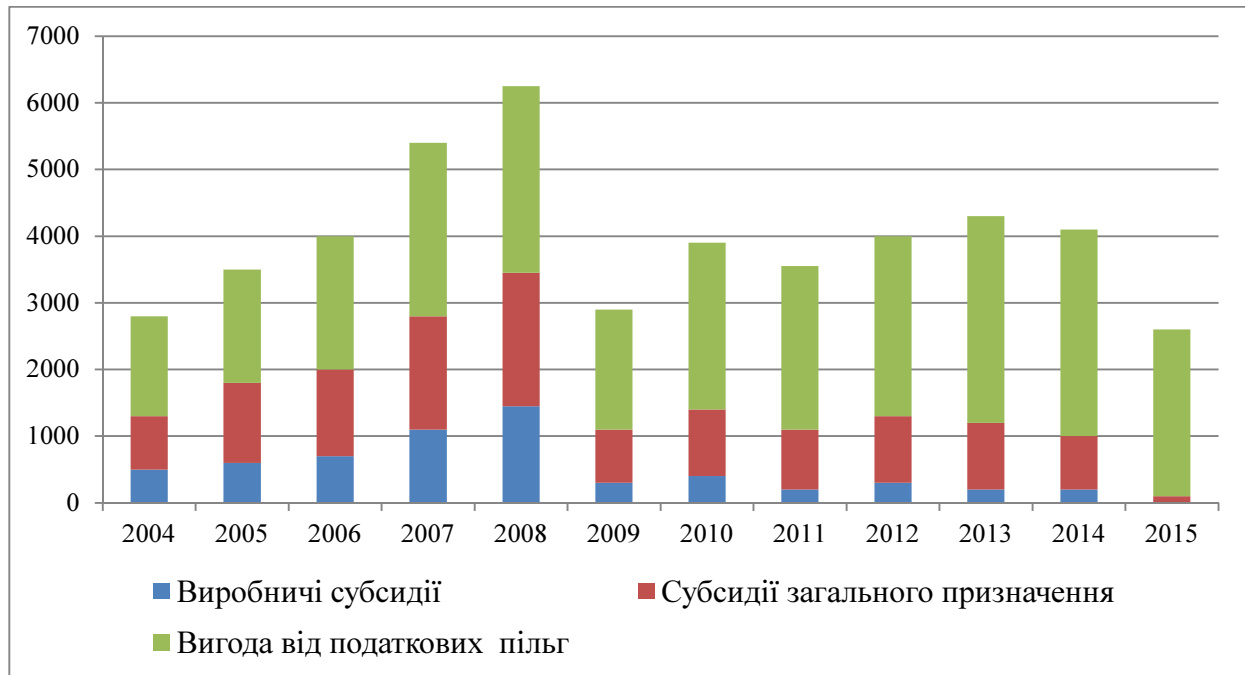
Найбільшим зовнішнім інвестором вітчизняного сільського господарства традиційно виступав Кіпр з \$ 224 200 000. Обсяг інвестицій звідси протягом 2014 року скоротився на 40%. Також істотно скоротили свої частки США, які вивели \$ 18,7 млн і Віргінські острови – \$ 13,3 млн. Незважаючи на це, інтерес до України проявили Китай, який подвоїв обсяг своїх інвестицій (\$ 2,4 млн), Туреччина (\$ 1,8 млн або 35%) та Ізраїль (\$ 1,8 млн або 235,9%) [4].

У 2015 році сільське господарство отримало найменшу бюджетну підтримку за останні 10 років. Але, за оцінками ОЕСР [6] обсяг державної підтримки сільгоспвиробників в Україні доволі суттєвий. Так, за 2010–2012 рр. державна підтримка сільського господарства України дорівнювала 1,62% ВВП, тоді як сільгоспвиробники країн ОЕСР отримали в середньому лише 0,34%.

Бюджетна підтримка у вигляді виробничих субсидій (доплати на голову, на тонну, компенсація відсоткових ставок та витрат на с.-г. техніку тощо) та субсидій загального призначення (на інфраструктуру, освіту, санітарний та фітосанітарний контроль тощо) становлять лише незначну частку від усієї державної підтримки сільського господарства України. Основну підтримку сільгоспвиробники отримують як податкові пільги (див. рисунок).

На 2015 рік в бюджеті країни майже не передбачене фінансування виробничих субсидій, у тому числі й Аграрним фондом. Оскільки, за словами голови Аграрного союзу України Геннадія Новікова, «Аграрний фонд розмістив свої 2,5 млрд грн на депозиті в банку «Київська Русь».

Банк лопнув, депозит не повертають. А держава не може повернути заблоковані кошти» [5].

Державна підтримка сільського господарства в млн дол. США

Спеціальний режим оподаткування аграріїв є на сьогодні одним із найефективніших механізмів підтримки товаровиробників та стимулювання розвитку галузі.

Нині щорічна підтримка аграріїв за рахунок спецрежиму оподаткування становить близько 18 млрд грн. Ця норма відповідає вимогам Світової організації торгівлі та інтересам вітчизняних виробників.

Але, водночас, з початку 2015 року, після прийняття змін до Податкового кодексу та інших актів, аграрії стикнулися з низкою проблемних питань.

Однією з новацій є запровадження електронного адміністрування ПДВ, яке, у свою чергу, передбачає відкриття електронних рахунків у органах казначейства, на які платники податку мають право зареєструвати податкові накладні. З цього витікає інша проблема – відволікання коштів як мінімум на місяць.

У 2015 році Мінагрополітики реалізує дві бюджетні програми в галузі АПК, спрямовані на здешевлення банківських кредитів (обсяг фінансування – 300 млн. грн) та на підтримку підприємств малого й середнього бізнесу в галузі тваринництва (250 млн грн).

Як зазначає О. Гудзь [2], державна програма фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників через механізм здешевлення кредитів свідчить про свою ефективність і результативність. Разом з тим, виявлені проблеми застосування державної програми, а саме: недостатність обсягів фінансування; нестабільність (щороку змінюються обсяги й напрями); неритмічність надання (переважно наприкінці року); непрозо-

рість механізмів та громіздкість процедур надання; неефективність; нерівномірний розподіл за регіонами; тривалі затримки з поверненням компенсації, жорстка прив'язка розміру компенсації до облікової ставки Національного банку України, обмеженість строків дії механізму бюджетним роком, слабкий контроль за розподілом та використанням; відсутність координації процесу видачі банківських кредитів за компенсаційною схемою відповідно до розміру бюджетних коштів, передбачених на такі цілі; недоступність для більшості сільськогосподарських підприємств.

Близько 50% від 250 млн грн, передбачених на фінансування державної програми підтримки тваринництва в 2015 році, будуть спрямовані на часткове відшкодування витрат на будівництво та реконструкцію ферм.

За рахунок інших коштів відшкодують вартість самих тварин: великої рогатої худоби, свиней, овець та кіз.

Претендувати на участь в програмі відшкодування можуть господарства з будь-яким поголів'ям худоби. Знято обмеження щодо потужності ферм, щоб зрівняти права всіх учасників ринку та подолати монополію на одержання державного фінансування з боку великих агрохолдингів.

Загалом до 2017 року в Україні планується ввести в експлуатацію 190 об'єктів тваринництва. Мова йде про скотарські комплекси (понад 105), ферми з розведення свиней (57), об'єкти птахівництва (23) та вівчарства (2). Деякі з тих, де роботи вже розпочато, будуть включені у цьогорічну програму відшкодування. Це стосується також будівництва доїльних залів та м'ясопереробних пунктів [3].

Нині, Україна отримує втричі менше інвестицій, ніж та сама Польща. Аграрний сектор має великий потенціал для інвестування, який оцінюється в \$8 млрд на наступні кілька років. Країна може стати найбільшим виробником меду, зернових і м'яса птиці.

Держава через ситуацію, яка склалася на сході країни, змушена 90 млрд грн надавати для військового бюджету, а це більш ніж 5% ВВП. Через це Міністерству аграрної політики і продовольства України довелося скоротити велику кількість програм на 2015 рік.

Фінансування системи зрошування, галузі молочного господарства, будівництва заводів з переробки сої, портової логістики та біоетанолу, допоможуть Україні стати більш енергонезалежною.

Через недофінансування сільськогосподарські товаровиробники не можуть придбати нову техніку, оскільки взяти кредит можна лише під 30% річних і лише на 9 місяців. Тоді як за кордоном кредити видаються на термін від 5 до 7 років під 5–7% річних, щоб інвестиційні проекти запрацювали, потрібно мінімум 40% капіталовкладень від держави, що надто складно, враховуючи важку ситуацію в країні. Тому окремі можливості для інвестицій вбачаємо у вкладеннях в лізинг.

Досвід зарубіжних країн та українського бізнесу свідчить про те, що в разі активного використання, лізинг може бути вістрем здійснення технічного переозброєння агроформувань, позитивних територіальних і галузевих структурних змін та сприяти зростанню виробництва високоякісної продукції.

Початковий етап розвитку лізингового бізнесу в Україні показав, що ефективність лізингу виявляється в збільшенні конкурентоспроможності малих та середніх агроформувань, покращенні фінансових результатів їх функціонування, активізації інвестиційних процесів [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виробники сільськогосподарської продукції різняться за розміром господарства, рівнем їхніх економічних і фінансових можливостей, тому потребують різного за обсягом фінансування (у тому числі залученого) і, відповідно, диференційованих підходів у наданні підтримки. Державна бюджетна політика у сільському господарстві повинна формуватися з урахуванням цього чинника та передбачати різні програми й механізми для певних категорій сільськогосподарських товаровиробників. Різноманітність параметрів фінансування підприємств зумовлює й різноманітність їх підтримки. Визначення найбільш прийнятних та ефективних програм для окремих груп є вимогою часу.

Список літератури

1. Гудзь О. Є. Сучасний вимір становлення та перспектив розвитку лізингових послуг в аграрній сфері [Електронний ресурс] / О. Є. Гудзь. – Режим доступу : http://agrofin.com.ua/files/gudz_17.pdf
2. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія / О. Є. Гудзь. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
3. Держава підтримує фермерські господарства // Агро-новини. – 2015 [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://ab.org.ua/>
4. За рік обсяги прямих інвестицій у АПК України зменшилися на третину // Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://www.agrobusiness.com.ua/agrobusiness/events/2906>
5. Малий і середній аграрний бізнес двічі потрапив під удар // Агро-новини. – 2015 [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://ab.org.ua/maliy-i-seredniy-agrarniy-biznes-dvichi-potrapiv-pid-udar/>
6. OECD (2014), *Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2014: OECD Countries*, OECD Publishing. DOI: 10.1787/agr_pol-2014-en

Существенное изменение национальной экономики, обусловленное переходом к рыночным условиям хозяйствования, привело к росту роли финансирования во всех ее отраслях, особенно это коснулось аграрного сектора. Сельское хозяйство является, безусловно, одной из самых перспективных отраслей экономики Украины, но для своего успешного функционирования требует взвешенной и сбалансированной поддержки государства, основанной на национальных приоритетах и согласуется с необходимостью интеграции Украины в ЕС и единого мирового экономического пространства.

Финансовое обеспечение, Государственная целевая программа, государственная поддержка, целевые субсидии, кредитование.

A radical change of the national economy, caused by the transition to the market conditions of economic management, led to increase of the financing role in all its branches, particularly it affected the agricultural sector.

Agriculture is certainly one of the most promising branches of Ukraine's economy, but its successful functioning requires deliberate and balanced government support, based on national priorities and kept in step with the need of Ukraine integration into EU and a single world economic space.

Financial support, the State target program, state support, grant-in-aid, crediting.

УДК: 336

ФІНАНСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЬОВИХ ПРОГРАМ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

В. В. Войцехівська, аспірантка*

Проаналізовано динаміку та структуру фінансування державних цільових програм, які мають на меті вирішення екологічних проблем країни. На основі результатів дослідження показано рівень бюджетного забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

Державні цільові програми, державний бюджет, охорона навколишнього природного середовища.

Фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища в Україні здійснюється за різними механізмами: державного бюджету України та місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, фондів охорони навколишнього природного середовища, добровільних внесків та інших коштів. З державного бюджету фінансуються організації, підприємства, які безпосередньо залучені для створення умов охорони навколишнього середовища, за бюджетними програмами, вирішення нагальних проблем екології здійснюється через реалізацію державних цільових програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою державних цільових програм для вирішення найактуальніших соціальних, економічних, екологічних, науково-технічних, регіональних проблем розвитку суспільства займалися такі науковці, як Л. І. Дідківська, В. М. Геєць, І. Ф. Щербина, М. Г. Чумаченко та інші [1, 2, 5].

Мета дослідження – аналіз динаміки та структури фінансування охорони навколишнього природного середовища через державні цільові програми за рахунок державного бюджету.

Виклад основного матеріалу. Державні цільові програми на сучасному етапі виступають важливим інструментом вирішення завдань, які стоять перед українською державою у тій чи іншій сфері й спрямовані на досягнення соціально-економічних результатів. Однією з основних

---

*Науковий керівник – доктор економічних наук, професор Л. М. Худолій

© В. В. Войцехівська, 2015